

The Holy See

APOSTOLSKO PUTOVANJE NJEGOVE SVETOSTI FRANJE
U UJEDINJENE ARAPSKJE EMIRATE
(3.-5. VELJAČE 2019.)

MEĐURELIGIJSKI SUSRET

GOVOR SVETOG OCA FRANJE

Founder's Memorial (Abu Dhabi)
Ponedjeljak, 4. veljače 2019.

[[Multimedia](#)]

Es-selamu 'alejkum! Mir vama!

Zahvaljujem od srca Njegovoj Visosti šeiku Mohammedu bin Zayedu Al Nahyanu i dr. Ahmadu Al-Tayyibu, velikom imamu Al-Azhara, na njihovim riječima. Zahvalan sam Vijeću starješina na sastanku koji smo upravo održali u džamiji šeika Zayedada.

Srdačno pozdravljam i gospodina Abd Al-Fattah Al-Sisija, predsjednika Arapske Republike Egipat, zemlje Al-Azhara. Srdačno pozdravljam državne i vjerske vlasti i diplomatski zbor. Dopustite mi izraziti i iskrenu zahvalnost na toploj dobrodošlici koju su svi izrazili meni i našoj delegaciji.

Zahvaljujem i svima koji su doprinijeli ostvarenju ovog putovanja i koji su predano, oduševljeno i profesionalno radili u pripremi ovog događaja: organizatorima, osoblju protokola, osobama zaduženim za sigurnost i svima koji su na različite načine dali svoj doprinos „iza kulisa“. Posebna zahvala gospodinu Mohamedu Abdel Salamu, bivšem savjetniku velikog imama.

Iz vaše domovine obraćam se svim zemljama ovog poluotoka kojima želim uputiti svoje najsrdalnije pozdrave, uz izraze prijateljstva i poštovanja.

Sa zahvalnim duhom Gospodinu, nakon osam stoljeća od susreta svetog Franje Asiškog i sultana al-Malika al-Kāmila, prihvatio sam priliku da dođem ovdje kao vjernik žedan mira, kao brat koji s braćom traži mir. Poželjeti mir, promovirati mir, biti instrumenti mira: zbog toga smo ovdje.

Logo ovog putovanja prikazuje golubicu s maslinovom grančicom. Slika je to koja podsjeća na zgodu o iskonskom potopu, prisutnu u različitim religijskim tradicijama. Prema biblijskom izvještaju, kako bi sačuvao čovječanstvo od uništenja, Bog traži od Noe da sa svojom obitelji uđe u arku. I mi danas, u ime Boga, kako bismo sačuvali mir, trebamo zajedno, kao jedna obitelj, ući u arku koja može ploviti olujnim morima svijeta: u *arku bratstva*.

Polazna točka je prepoznati da jedina ljudska obitelj potječe od Boga. On, koji je Stvoritelj svega i svih, želi da živimo kao braća i sestre, stanujući u zajedničkom domu svega stvorenoga što nam je On dao. Tu se, na korijenima naše zajedničke ljudskosti, temelji bratstvo, kao «poziv sadržan u stvoriteljskom Božjem planu»[1]. To bratstvo nam govori da svi imamo jednako dostojanstvo i da nitko ne može biti drugima gospodar ili rob.

Stvoritelja ne možemo poštovati bez očuvanja svetosti svake osobe i svakog ljudskog života: svatko je jednako dragocjen u Božjim očima, jer on ne gleda ljudsku obitelj pristranim pogledom koji isključuje, nego dobrohotnim pogledom koji uključuje. Stoga, veličanje Božjeg Imena na zemlji znači priznavanje istih prava za svako ljudsko biće. U ime Boga Stvoritelja, dakle, osuđujemo bez oklijevanja svaki oblik nasilja, jer je ozbiljno profaniranje Božjeg Imena koristiti ga za opravdanje mržnje i nasilja nad bratom. Ne postoji nasilje koje se može religijski opravdati.

Neprijatelj bratstva je individualizam koji se pretvara u želju za uzdizanjem samoga sebe i svoje skupine iznad drugih. Zamka je to koja ugrožava sve aspekte života, čak i najviše i urođeno ovlaštenje čovjeka, odnosno otvorenost transcendentnom i njegovu religioznost. Prava religioznost je ljubiti Boga svim srcem i bližnjega kao sebe samoga. Stoga se vjersko ponašanje treba neprestano pročišćavati od ponovnog iskušenja da se drugi prosuđuju kao neprijatelji i protivnici. Svaka vjera je pozvana prevladati jaz između prijatelja i neprijatelja, kako bi postigla perspektivu Neba koja ljude prihvaća bez povlastica i diskriminacija.

Stoga želim izraziti kako cijenim opredijeljenost ove zemlje da tolerira i jamči slobodu vjeroispovijesti, suprotstavljajući se ekstremizmu i mržnji. Čineći to, odnosno promičući temeljnu slobodu ispovijedanja vlastite vjere, unutarnje potrebe za samim ostvarenjem čovjeka, istovremeno bdijemo da se religija ne instrumentalizira te da ona, dozvoljavajući nasilje i terorizam, ne riskira negiranje same sebe.

Bratstvo naravno «izražava također raznolikost i razlike koje postoje među braćom i sestrama,

premda su povezani rođenjem i imaju istu narav i isto dostojanstvo» [2]. Religijska pluralnost izraz je toga. U tom kontekstu pravi stav nije ni prisilna uniformiranost niti pomirljivi sinkretizam: ono na što smo, kao vjernici, pozvani činiti je zalagati se za jednako dostojanstvo svih, u ime Milosrdnog koji nas je stvorio i u čije ime treba tražiti sklad kontrasta i bratstvo u različitosti. Ovdje bih želio ponoviti uvjerenje Katoličke crkve: «Ne možemo naime zazivati Boga, Oca svih ljudi, ako otklanjamo da se bratski ponašamo prema nekim ljudima, stvorenima na Božju sliku»[3].

Međutim, postavljaju se različita pitanja: kako možemo jedni druge sačuvati u jedinoj ljudskoj obitelji? Kako možemo njegovati bratstvo koje se pretvara u autentično bratstvo a nije samo teoretsko? Kako uključivanje drugog može prevladati nad isključivanjem u ime vlastite pripadnosti? Ukratko, kako religije mogu biti kanali bratstva, a ne prepreke koje služe razdvajanju?

Ljudska obitelj i hrabrost za poštivanje drugačijih

Ako vjerujemo u postojanje ljudske obitelji, to znači da se ona, kao takva, mora sačuvati. Kao i u svakoj obitelji, to se prije svega čini svakodnevnim i učinkovitim dijalogom. On pretpostavlja vlastiti identitet, kojega se nije potrebno odreći kako bismo ugodili drugom. Ali istodobno traži *hrabrost za poštivanje drugačijih*[4], što podrazumijeva potpuno priznavanje drugoga i njegove slobode, te posljedičnu obvezu da se zauzmem kako bi njegova temeljna prava bila snažno podržana uvijek, svugdje i od svakoga. Jer bez slobode više nismo djeca ljudske obitelji, već robovi. Među slobodama želio bih istaknuti onu vjersku. Ona nije ograničena tek na slobodu kulta, nego u drugome istinski vidi brata, sestru, dijete mog čovječanstva koje Bog ostavlja slobodnim i zato ga nijedna ljudska institucija ne može prisiljavati, pa ni u njegovo ime.

Dijalog i molitva

Hrabrost da budemo drugačiji i poštujemo drugačije je duša *dijaloga* koji se temelji na iskrenosti namjera. Dijalog je u stvari kompromitiran obmanjivanjem, što povećava distancu i sumnjičavost: ne možemo proglasiti bratstvo, a zatim djelovati u suprotnom smjeru. Jedan moderni pisac kaže: «Tko laže sebi i sluša vlastite laži, dostiže točku da više ne može razlikovati istinu, ni unutar sebe, ni oko sebe, i tako počinje gubiti poštovanje i prema samom sebi i prema drugima»[5].

U svemu ovome bitna je *molitva*: ona – dok utjelovljuje hrabrost da poštujemo drugačije u odnosu na Boga, u *iskrenosti namjere* – pročišćava srce od naginjanja samom sebi. Molitva učinjena srcem osnaživanje je bratstva. Stoga, «glede budućnosti međureligijskog dijaloga, prvo što moramo činiti jest moliti. I moliti jedni za druge: ta braća smo! Bez Gospodina ništa nije moguće; s njim, sve postaje moguće! Neka naša molitva – a svatko neka moli prema svojoj tradiciji – potpuno

prijanja uz Božju volju, koji želi da se svi ljudi priznaju braćom i žive u bratstvu, tvoreći veliku ljudsku obitelj u skladu različitosti»[6].

Nema alternative: ili ćemo zajedno graditi budućnost ili budućnosti neće biti. Konkretno, religije se ne mogu odreći žurne zadaće izgradnje mostova između naroda i kultura. Došlo je vrijeme da se religije zauzimaju aktivnije, hrabro, smjelo i bez pretencioznosti, kako bi se pomoglo ljudskoj obitelji da sazrije za sposobnost pomirenja, viziju nade i konkretne planove mira.

Odgoj uz naobrazbu i pravda

Vratimo se, dakle, početnoj slici golubice mira. I miru, da bi uzletio, trebaju krila koja ga podržavaju. Krila odgoja uz naobrazbu i pravde.

Odgoj uz naobrazbu (edukacija) – na latinskom znači vađenje, izvlačenje van – je iznošenje na svjetlo dragocjenog bogatstva duha. Utješno je primijetiti da se u ovoj zemlji ne ulaže samo u izvlačenje zemaljskih bogatstava, već i onih iz srca, u odgoj i naobrazbu (edukaciju) mladih. Nadam se da će to zalaganje nastaviti i proširiti i na druga mjesta. I edukacija se odvija u odnosu, u uzajamnosti. Poznatoj drevnoj maksimi „*Upoznaj samoga sebe*“ trebamo dodati „*Upoznaj brata*“: njegovu povijest, kulturu i njegovu vjeru, jer istinskog znanja o sebi nema bez drugoga. Kao ljudi, a još više kao sestre i braća, podsjetimo se da nam ništa od onoga što je ljudsko ne može ostati strano[7]. Za budućnost je važno oblikovati otvorene identitete, sposobne nadvladati iskušenje naginjanja samom sebi i rigidnosti.

Ulaganje u kulturu potiče na smanjenje mržnje i rast civilizacije i blagostanja. Edukacija i nasilje su obrnuto proporcionalni. Katolički instituti – koji su također cijenjeni i u ovoj zemlji i regiji – promoviraju takvu naobrazbu i odgoj za mir i međusobno upoznavanje kako bi se spriječilo nasilje.

Mladi ljudi, često okruženi negativnim porukama i *lažnim vijestima*, trebaju naučiti ne popuštati zavodljivosti materijalizma, mržnje i predrasuda; naučiti reagirati na nepravdu, ali i na bolna iskustva iz prošlosti; naučiti braniti prava drugih s istom energijom s kojom brane i vlastita prava. Jednog će nam dana oni suditi: dobro – ako smo im dali čvrste temelje za stvaranje novih susreta civilizacija; loše, ako smo im ostavili samo obmane i pustu perspektivu zlokobnih sukoba necivilizacije.

Pravda je drugo krilo mira koje često nije ugroženo pojedinačnim epizodama, nego ga polako izgriza rak nepravde.

Prema tome, ne možemo vjerovati u Boga i ne pokušavati živjeti pravdu sa svima, po zlatnom pravilu: «Sve, dakle, što želite da ljudi vama čine, činite i vi njima. To je, doista, Zakon i Proroci»

(Mt 7, 12).

Mir i pravda su nerazdvojivi! Prorok Izaija kaže: «Mir će biti djelo pravde» (32, 17). Mir umire kad se odvoji od pravde, ali pravda je lažna ako nije univerzalna. Pravda samo za članove obitelji, sunarodnjake, vjernike iste vjere je šepava pravda, to je maskirana nepravda!

Religije imaju i zadatak da podsjećaju kako pohlepa za profitom čini srce inertnim i da zakoni trenutnog tržišta, koji traže sve odmah, ne podupiru susret, dijalog, obitelj, što su bitne dimenzije života kojima treba vremena i strpljenja. Religije su glas posljednjih, koji nisu statistika, nego sestre i braća, i na strani su siromašnih; neka budu budne kao nadglednice bratstva u noći sukoba, neka budu budni podsjetitelji čovječanstvu da ne zatvori oči pred nepravdom i nikad se ne pomiri s tolikim dramama svijeta.

Pustinja koja cvjeta

Nakon što sam govorio o *bratstvu* kao *arci mira*, želio bih se sada nadahnuti drugom slikom, slikom *pustinje* koja nas okružuje.

Ovdje se u par godina, planiranjem i mudrošću, pustinja pretvorila u prosperitetno i gostoljubivo mjesto. Pustinja je od neprohodne i nepristupačne prepreke postala mjesto susreta kultura i religija. Ovdje je pustinja procvjetala, ne samo na nekoliko dana u godini, već i za mnoge godine koje dolaze. Ova zemlja, u kojoj se susreću pijesak i neboderi, i dalje je važno raskrižje Zapada i Istoka, Sjevera i Juga planeta, *mjesto razvoja*, gdje nekoć nenaseljivi prostori osiguravaju radna mjesta ljudima raznih naroda.

Razvoj, međutim, ima i svojih protivnika. A ako je individualizam neprijatelj bratstva, želio bih ukazati na indiferentnost kao prepreku razvoju, što završava pretvaranjem procvjetalih stvarnosti u opustjele zemlje. Zapravo, jedan čisto utilitaristički razvoj ne daje stvarni i trajni napredak. Samo cjelovit i kohezivan razvoj ima budućnost dostojnu čovjeka. Indiferentnost sprječava vidjeti ljudsku zajednicu iznad zarade, a brata iznad posla koji obavlja. U stvari, indiferentnost ne gleda na sutra, ne obazire se na budućnost stvorenog, ne brine se za dostojanstvo stranca niti za budućnost djece.

U tom kontekstu radujem se što je prošlog studenog u Abu Dhabiju održan prvi Forum Međureligijskog saveza za sigurnije zajednice na temu dostojanstva djeteta u digitalnom dobu. Ovaj događaj prihvatio je poruku upućenu godinu dana ranije u Rimu na Međunarodnom kongresu na istu temu, a kojemu sam dao svu svoju podršku i ohrabrenje. Stoga zahvaljujem svim *liderima* zauzetima na ovom polju i obećavam podršku, solidarnost i sudjelovanje mene i Katoličke crkve u ovom vrlo važnom slučaju zaštite maloljetnika u svim njenim izrazima.

Ovdje, u pustinji, otvorio je se plodni put razvoja, koji, počevši od posla, pruža nadu mnogim

ljudima različitih naroda, kultura i vjera. Među njima su i mnogi kršćani – čija prisutnost u regiji seže stoljećima unatrag – pronašli mogućnosti i dali značajan doprinos rastu i boljitku zemlje. Uz svoje profesionalne vještine, donose vam i nepatvorenost njihove vjere. Poštivanje i tolerancija koju susreću, kao i potrebna mjesta molitve gdje se mole, omogućuju im duhovno sazrijevanje, što onda koristi cijeloj zajednici. Potičem vas da nastavite tim putem tako da oni koji ovdje žive ili su tu u prolazu sačuvaju ne samo sliku velikih djela podignutih u pustinji, nego i naciju koja uključuje i prihvaća sve ljude.

U tom duhu, nadam se – ne samo ovdje, već i u čitavoj voljenoj i neuralgičnoj regiji Bliskog Istoka – konkretnim prilikama za susrete: društvu u kojem ljudi različitih religija imaju isto pravo na državljanstvo i gdje se dokida pravo na nasilje u svim njegovim oblicima.

Bratski zajednički život zasnovan na odgoju uz naobrazbu i pravdi, ljudski razvoj izgrađen na prihvaćanju, uključivanju i na pravima svih – to su sjemena mira, a religije su pozvane omogućiti im da prokljaju. U ovoj osjetljivoj povijesnoj situaciji, možda više nego ikad u prošlosti, one imaju neodgodiv zadatak: aktivno pridonijeti *demilitarizaciji* čovjekova srca. Utrka u naoružanju, širenje vlastitih područja utjecaja, agresivne politike na štetu drugih nikada neće donijeti stabilnost. Rat ne može stvoriti ništa osim bijede, oružje ništa osim smrti!

Ljudsko bratstvo zahtijeva od nas, predstavnika religija, dužnost odstranjivanja svake natruhe odobravanja riječi „rat“. Vratimo ga njegovoj bijednoj sirovosti. Pred našim očima su njegove štetne posljedice. Mislim posebno na Jemen, Siriju, Irak i Libiju. Obvežimo se zajedno – braćo i sestre u jedinoj ljudskoj obitelji koju želi Bog – protiv logike oružane moći, protiv monetizacije odnosa, naoružavanja granica, podizanja zidova, gaženja siromašnih. Svemu tome oduprimo se slatkom snagom molitve i svakodnevnom zauzetošću u dijalogu. Naše zajedništvo danas poruka je povjerenja, ohrabrenje svim ljudima dobre volje da se ne predaju poplavama nasilja i nestanku altruizma. Bog je s čovjekom koji traži mir. I s neba blagoslivlja svaki korak koji se, na tom putu, učini na zemlji.

---

[1] Benedikt XVI., *Govor novim veleposlanicima pri Svetoj Stolici*, 16. prosinca 2010.

[2] Franjo, *Poruka za proslavu Svjetskog dana mira*, 1. siječnja 2015., 2.

[3] Deklaracija o odnosima Crkve s nekršćanskim religijama *Nostra aetate*, 5.

[4] Usp. Franjo, *Govor sudionicima međunarodne konferencije za mir*, Al-Azhar Conference Centre, Kairo, 28. travnja 2017.

[5] F. M. Dostoevskij, *I fratelli Karamazov*, II, 2, Milano, 2012., 60.

[6] Franjo, *Međureligijska opća audijencija*, 28. listopada 2015.

[7] Usp. Terencije, *Heautontimorumenos* I, 1, 25.